

Usmonova Odinaxon Sobirovna
Farg‘ona davlat universiteti o‘qituvchisi
Ismatova Marhabo Turdaliyevna
Farg‘ona viloyati Yozyovon tumani
37- maktab boshlang‘ich sinf o‘qituvchisi

1-SINF O‘UVCHILARIGA YOZUVNING GIGIENIK SHARTLARINI O‘RGATISH

Gigiyenik talablarga ko‘ra maktab jihozi o‘quvchining bo‘yiga mos kelishi lozim. Jihozning o‘quvchining bo‘yiga to‘g‘ri kelmasligi umurtqa pog‘onasining qiyshayishiga va uzoqni ko‘ra olmaslik kasalligiga olib keladi.

Kuzatishlarning natijasiga ko‘ra o‘quvchi bir - biridan bo‘yi - bo‘yicha 10 sm ko‘p bo‘lmagan holda farqlansa, ularni bir xil o‘lchamdagi maktab jihoziga o‘tkazish mumkin. Jihozni bolaning yoshiga mos holda tanlab olish uchun o‘quv yilining boshida uning bo‘yini o‘lchash va bo‘yiga mos maktab jihoziga o‘tqazish kerak.

Bo‘yni 0.5 smgacha aniq va to‘g‘ri o‘lchash lozim. Bo‘yni bo‘y o‘lchagich bilan yoki o‘quvchini orqasi bilan devorga yopishib turishini ta‘minlab, oyoqlari tovonlarini birlashtirib, oyoq uchlarini chetga ochgan holda devorga tekis holda tegib turishi lozim. Devorda o‘lchashni qulaylashtirish uchun devorga (plintus qalinligida) santimetrlarga bo‘lingan doskani qoqish kerak bo‘ladi.

O‘quvchini devor yoniga qo‘yib, to‘g‘riga qarash taklif etiladi va boshiga to‘g‘ri burchakli uchburchak qo‘yiladi, uchburchakning bir kateti o‘quvchining boshiga, ikkinchi uchi esa o‘lchagichli devorga qo‘yiladi, ana shundan uning bo‘yi aniqlanadi.

O‘quvchilarni o‘tqazish paytida ularning ko‘rish va eshitish qobiliyatlarini ham hisobga olish lozim bo‘ladi. Yaxshi ko‘rmaydigan yoki eshitmaydigan o‘quvchini o‘qituvchining stoli yaqiniga o‘tqazish maqsadga muvofiqdir.

Sinfda yorug‘lik me‘yorda bo‘lishi kerak. Sinfda ko‘rish qobiliyati me‘yorda bo‘lgan o‘quvchi yozuv taxtasiga yozilishi lozim bo‘lgan kattalikdagi yozuv belgilarini ko‘ra olishi mumkin bo‘lgan yorug‘lik bilan ta‘minlanishi lozim. Yorug‘lik juda ham ko‘zni qamashtiradigan darajada bo‘lishi kerak emas. Yorug‘lik yozayotgan o‘quv xonasining chap tomonidan tushib turishi to‘g‘ri hisoblanadi.

Agar oynalar o‘quvchining old tomonida joylashgan bo‘lsa, yorug‘lik unga old tomonidan tushadi va ko‘z setkachasini zararlantiradi. O‘ng tomondan joylashgan oynalar o‘quvchi qo‘lining soyasi qog‘ozga tushib uni qorong‘ulashtirib qo‘yishi bilan noqulaylik tug‘diradi.

Agar yorug‘lik manbai orqada joylashgan bo‘lsa, stolga o‘quvchining butun gavdasining soyasi tushadi.

Bu talablar sinf xonasini yoritadigan tabiiy (kunduzgi) va sun‘iy yorug‘likka barobar qo‘yilgandir.

Husnixat bilan to‘g‘ri yozish nafaqat sinf, balki sinfdan tashqari vaqtdagi ishlarda ham o‘quvchiga singdirib boriladi.

Barcha to'g'ri tashkil etilgan ishlar katta tarbiyaviy va amaliy ahamiyatga ega, ular bolalarda to'g'ri, husnixat bilan yozish malakalarini hosil bo'lishida katta rol o'ynaydi.

Pechat shrifti bilan yozilgan, aniqrog'1 chizilgan harf ko'proq aniq pechat shriftiga aylanadi. U esa o'z navbatida cherto'jlardagi yozuvlarda qo'l keladi. Pechat shrift bilan yozilgan devoriy gazetalar o'ziga xos uslubga ega bo'ladi.

Pechat shriftining namunasi bo'lib oddiy standart shrift xizmat qilishi mumkin. U (DTS) tomonidan chizmalarda va mashina qurilishida tasdiqlangan.

Bu shriftni o'rganayotgan o'quvchilar sekin-asta xat - rasmda pechat -standart shriftida yozish malakasiga ega bo'ladilar. U esa o'z navbatida maktabdan keyingi o'qish jarayonida turli chizmalarda yozishga qo'l keladi.

Yozishga o'rgatishda bajarilishi lozim bo'lgan qoidalar

O'qituvchi bolani yozuvga o'rgaishdan avval, yozuvning sodda qoidalarini tushuntirib o'tishi lozim. Bu qoidalarni o'quvchilar yodlarida tutishlari zarurdir. Bir necha darslardan so'ng o'qituvchining birgina "to'g'ri o'tiring" so'ziga talab qilinayotgan holatda o'tirishlari kerak.

1. Yozish jarayonida yozayotgan o'quvchining oyoqlari butun oyoq kaftlari bilan polni yoki stol (parta)ning oyoqlarini mahkam bosib o'tirishlari lozim.

2. Gavdani iloji boricha to'g'ri tutugan holda: ko'krakni stolga tekkizmasdan, gavda stoldan 5 sm uzoqlikda turishi kerak.

3. Erkin holda o'qish uchun bosh stolga ozgina egilgan bo'lishi kerak. Ruchkaning uchidan ko'zgacha bo'lgan masofa 25-30 smdan kam bo'lmashligi lozim. Bundan tashqari boshni to'g'ri ushlashga erishish kerak. Boshni yon tomonga (pastga) engashib o'tirishga yo'l qo'ymaslik kerak va doimo eslatib o'tirish lozim.

4. Ikkala qo'l stol ustida to'g'ri burchak ostida bir-biriga qaratilgan holda turish, yozayotganda tirsak stolning ustida va bir ozgina stolning chetiga chiqib turishi lozim. Qo'lning bunday holatda turishi gavdaning stol ustiga engashib olishga va yozayotganga o'quvchi ko'kragining stolga tegib turishini oldini oladi.

Yozishga o'rgatishning ilk bosqichida ruchkani to'g'ri ushlashga diqqatni qaratish lozim, chunki bu yozuvga katta ta'sirini o'tkazadi.

5. Ruchkani uchta barmoq bilan ushlash lozim: katta, ko'rsatkich va o'rta bilan. Uchta barmoqning barchasi ozgina bukilgan holda tinch holda to'tiladi.

Ko'rsatkich barmoq ruchkaning ustida, o'rtachasi - uni o'ng tomondan, katta barmoq esa - chap tomondan ushlab turadi; qolgan ikkita barmoq - nomsiz va jimjiloq kaftga suyanchiq bo'lib qog'ozga engilgina tegib turib unda sirg'anishi kerak. Ruchkaning uchi o'ng yelkaga qarama-qarshi turishi kerak.

Tezda charchab qolmaslik uchun ruchkani qattiq siqmaslik kerak.

6. Daftar o'quvchining ko'kraginging to'g'risida o'rtada, uning o'ng burchagi chapidan yuqori bo'lishi kerak. Boshning va gavdaning o'rtacha u yoki bu tomonga burilishini oldiningilishi uchun bir necha so'z yozilganidan so'ng chap qo'l bilan chap tomonga suriladi, chunki yozayotgan qo'l ko'krakning o'rrasidan unchalik uzoqlashib ketmasligi kerak.

Yozish jarayoni quydagilardan tashkil topgan: harflarning shtrixi ruchkani ushlab turgan barmoqlarning bukilishi va ochilishi yordamida yoziladi, qator old yelkaning va kaftning yordamida, kaft jimjiloqqa va nomsiz barmoqlarga tayanib chapdan va o'ngga qarab harakatlanadi. Bu usullarning barchasi o'z holicha oddiy va ularni bolaga tushuntirish, ko'rsatib berish oson, lekin ularni o'rganish va amalda qo'lash birmuncha qiyinchiliklar tug'diradi.

Buning sababi bolalar bir vaqtning o'zida bir qancha qiyinchiliklarni yengib o'tishlariga to'g'ri keladi. Bularga o'z gavdasini to'g'ri tutishga, daftarning turishiga, ruchkani tutish holatiga barmoqlarning, kaftning va old yelkaning ishiga, shu vaqtning o'zida halo tanish bo'lmagan yangi harfni yozishga to'g'ri keladi.

Dastlabki kundanoq bolani daftarni to'g'ri va ozoda tutishga o'rgatib boorish lozim.

Daftar ustidagi yozuv uning pechatlangan matniga mos holda, o'rnatilgan tartibga ko'ra to'ldirilishi lozim.

Daftarni qog'oz bilan o'rash mumkin emas, chunki buklangan qog'ozning qalinligi yozishga halaqit beradi. Daftarni muqovalagandan ko'ra o'quvchin partaning ustki qavatining ozodaligiga va yozayotganda daftarning tagiga toza qog'oz varag'ini qo'yishga o'rgatib boorish kerak. Ularning hammasi o'quvchining daftarni tashqi tomondan ozoda tutishini nazorat qilib borishga o'rgatadi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI:

- 1.Qosimova K. Boshlang'ich sinflarda ona tili o'qitish metodikasi. T., «O'qituvchi, 1985.
- 2.Ashrapova T. va b. Ona tili metodikasi. Toshkent, «O'qituvchi», 1984.
- 3.Qosimova K. 2-snfda ona tili darslari. T., «Cho'lpon», 2004.
- 4.Xudoyberganova. 3-sinfda ona tili darslari. T., «O'qituvchi, 2004.
- 5.G'ulomova X. va boshqalar. 1-sinfda ona tili darslari. T., «Sharq», 2003.